

# ЗАКОН УКРАЇНИ

## Про вищу освіту

( Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 20, ст.134 )

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 380-IV ( 380-15 ) від 26.12.2002, ВВР, 2003, N 10-11, ст.86

N 1004-IV ( 1004-15 ) від 19.06.2003, ВВР, 2004, N 2, ст.9

N 1158-IV ( 1158-15 ) від 11.09.2003, ВВР, 2004, N 8, ст.67

N 1344-IV ( 1344-15 ) від 27.11.2003, ВВР, 2004, N 17-18, ст.250 }

{ Щодо визнання неконституційними окремих положень див.

Рішення Конституційного Суду

N 14-рп/2004 ( v014p710-04 ) від 07.07.2004 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 2229-IV ( 2229-15 ) від 14.12.2004, ВВР, 2005, N 4, ст.103

N 2505-IV ( 2505-15 ) від 25.03.2005, ВВР, 2005, N 17, N 18-19,

ст.267

N 3074-IV ( 3074-15 ) від 04.11.2005, ВВР, 2006, N 5-6, ст.72

N 489-V ( 489-16 ) від 19.12.2006, ВВР, 2007, N 7-8, ст.66

N 506-V ( 506-16 ) від 20.12.2006, ВВР, 2007, N 10, ст.83

N 107-VI ( 107-17 ) від 28.12.2007, ВВР, 2008, N 5-6, N 7-8, ст.78

- зміни діють по 31 грудня 2008 року }

{ Додатково див. Рішення Конституційного Суду

N 10-рп/2008 ( v010p710-08 ) від 22.05.2008 }

Цей Закон спрямований на врегулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України. Він встановлює правові, організаційні, фінансові та інші засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях.

## Розділ I

### ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

#### Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

**вища освіта** - рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації;

**зміст вищої освіти** - обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва;

**зміст навчання** - структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації;

**державна атестація осіб**, які закінчують вищі навчальні заклади - встановлення відповідності рівня якості отриманої ними вищої освіти вимогам стандартів вищої освіти по закінченню навчання за напрямом, спеціальністю;

**нормативний термін навчання** - термін навчання за денною (очною) формою, необхідний для засвоєння особою нормативної та вибіркової частин змісту навчання і встановлений стандартом вищої освіти;

**стандарт вищої освіти** - сукупність норм, які визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засіб діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання;

**освітній рівень вищої освіти** - характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості інтелектуальних якостей особи, достатніх для здобуття кваліфікації, яка відповідає певному освітньо-кваліфікаційному рівню;

**освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти** - характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов'язки (роботи) певного рівня професійної діяльності;

**рівень професійної діяльності** - характеристика професійної діяльності за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець;

**професійна підготовка** - здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю;

**вищий навчальний заклад** - освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність;

**вищий навчальний заклад державної форми власності** - вищий навчальний заклад, заснований державою, що фінансується з державного бюджету і підпорядковується відповідному центральному органу виконавчої влади;

**вищий навчальний заклад**, що перебуває у власності Автономної Республіки Крим, - вищий навчальний заклад, заснований органами влади Автономної Республіки Крим, що фінансується з бюджету Автономної Республіки Крим і підпорядкований органам влади Автономної Республіки Крим;

**вищий навчальний заклад комунальної форми власності** - вищий навчальний заклад, заснований місцевими органами влади, що фінансується з місцевого бюджету і підпорядкований місцевим органам влади;

**вищий навчальний заклад приватної форми власності** - вищий навчальний заклад, заснований на приватній власності і підпорядкований власнику (власникам);

**освітня діяльність** - діяльність, пов'язана з наданням послуг для здобуття вищої освіти, з видачею відповідного документа;

**ліцензування** - процедура визнання спроможності вищого навчального закладу певного типу розпочати освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення;

**ліцензований напрям** - напрям, за яким вищий навчальний заклад певного типу визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

**ліцензована спеціальність** - спеціальність відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, за якою вищий навчальний заклад певного типу визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

**акредитація** - процедура надання вищому навчальному закладу певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення;

**рівень акредитації** - рівень спроможності вищого навчального закладу певного типу провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

**акредитований напрям** - напрям, за яким вищий навчальний заклад певного типу отримав право провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

**акредитована спеціальність** - спеціальність відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, за якою вищий навчальний заклад певного типу отримав право провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації;

**акредитований вищий навчальний заклад** - вищий навчальний заклад, що визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, за напрямами і спеціальностями відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів, не менше двох третин з яких є акредитованими;

**якість вищої освіти** - сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства;

**якість освітньої діяльності** - сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або(та) суспільства.

## Стаття 2. Законодавство України про вищу освіту

Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України ( 254к/96-ВР ) і складається з законів України "Про освіту" ( 1060-12 ), "Про наукову і науково-технічну діяльність" ( 1977-12 ), цього Закону та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до нього.

Якщо міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про вищу освіту, то застосовуються правила міжнародних договорів.

## Стаття 3. Державна політика у галузі вищої освіти

1. Державна політика у галузі вищої освіти визначається Верховною Радою України.
2. Державна політика у галузі вищої освіти ґрунтується на принципах:
  - доступності та конкурентності здобуття вищої освіти кожним громадянином України;
  - незалежності здобуття вищої освіти від впливу політичних партій, громадських і релігійних організацій;
  - інтеграції системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень та традицій української вищої школи;
  - наступності процесу здобуття вищої освіти;
  - державної підтримки підготовки фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
  - гласності при формуванні структури та обсягів освітньої та професійної підготовки фахівців.
3. Реалізація державної політики у галузі вищої освіти забезпечується шляхом:
  - збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення її якості;
  - підвищення рівня освіченості громадян України, розширення їх можливостей для отримання вищої освіти;
  - створення та забезпечення рівних умов доступності до вищої освіти;
  - надання цільових, пільгових державних кредитів особам для здобуття вищої освіти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;
  - забезпечення збалансованої структури та обсягів підготовки фахівців з вищою освітою, що здійснюється у вищих навчальних закладах державної та комунальної форм власності, за кошти відповідних бюджетів, фізичних і

юридичних осіб, з урахуванням потреб особи, а також інтересів держави та територіальних громад; надання особам, які навчаються у вищих навчальних закладах, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством; належної підтримки підготовки фахівців з числа інвалідів на основі спеціальних освітніх технологій.

#### **Стаття 4.** Право громадян на вищу освіту

1. Громадяни України мають право на здобуття вищої освіти.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі в межах стандартів вищої освіти, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень громадянин здобуває вперше. Вони вільні у виборі форми здобуття вищої освіти, вищого навчального закладу, напряму підготовки і спеціальності.

2. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на здобуття вищої освіти, крім права на здобуття вищої освіти за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

#### **Стаття 5.** Мова (мови) навчання у вищих навчальних закладах

Мова (мови) навчання у вищих навчальних закладах визначається відповідно до Конституції України ( [254к/96-ВР](#) ) та закону України про мови.

## **Розділ II**

### **СТРУКТУРА ВИЩОЇ ОСВІТИ. ДОКУМЕНТИ ПРО ВИЩУ ОСВІТУ**

#### **Стаття 6.** Структура вищої освіти

1. До структури вищої освіти входять освітні й освітньо-кваліфікаційні рівні:

1) освітні рівні:

неповна вища освіта;  
базова вища освіта;  
повна вища освіта;

2) освітньо-кваліфікаційні рівні:

молодший спеціаліст;  
бакалавр;  
спеціаліст, магістр.

2. У вищих навчальних закладах підготовка за напрямами і спеціальностями фахівців всіх освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів здійснюється за відповідними освітньо-професійними програмами ступенево або неперервно залежно від вимог до рівня оволодіння певною сукупністю умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

#### **Стаття 7.** Освітні рівні вищої освіти

1. Неповна вища освіта - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста.

2. Базова вища освіта - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра.

3. Повна вища освіта - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра.

4. Вищу освіту мають особи, які завершили навчання у вищих навчальних закладах, успішно пройшли державну атестацію відповідно до стандартів вищої освіти і отримали відповідний документ про вищу освіту державного зразка.

Державна атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади усіх форм власності, здійснюється державною екзаменаційною комісією. Положення про державну екзаменаційну комісію затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

## **Стаття 8.** Освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти

1. Молодший спеціаліст - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Особам, які завершили навчання в акредитованому вищому професійному училищі, центрі професійно-технічної освіти, може присвоюватись освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за відповідним напрямом (спеціальністю), з якого також здійснюється підготовка робітників високого рівня кваліфікації. ( Частину першу статті 8 доповнено абзацом другим згідно із Законом N 1158-IV ( 1158-15 ) від 11.09.2003 )

Особи, які мають базову загальну середню освіту, можуть одночасно навчатися за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста і здобувати повну загальну середню освіту.

2. Бакалавр - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

Особи, які в період навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра у вищих навчальних закладах другого - четвертого рівнів акредитації припинили подальше навчання, мають право за індивідуальною програмою здобути освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за однією із спеціальностей, відповідних напрямку підготовки бакалавра, у тому самому або іншому акредитованому вищому навчальному закладі.

3. Спеціаліст - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

4. Магістр - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста.

Особи, які в період навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістра припинили подальше навчання, мають право за індивідуальною програмою здобути освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за такою ж або спорідненою спеціальністю у тому самому або іншому акредитованому вищому навчальному закладі.

5. Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста та магістра медичного та ветеринарно-медичного спрямувань може здійснюватися на основі повної загальної середньої освіти.

## **Стаття 9.** Документи про вищу освіту

1. Встановлюються такі види документів, які засвідчують здобуття особою вищої освіти та кваліфікації за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями:

диплом молодшого спеціаліста;

диплом бакалавра;

диплом спеціаліста;

диплом магістра.

Зразки документів про вищу освіту затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Вищий навчальний заклад, вище професійне училище, центр професійно-технічної освіти мають право видавати документ про вищу освіту державного зразка тільки з акредитованого напрямку (спеціальності). ( Абзац сьомий частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1158-IV ( 1158-15 ) від 11.09.2003 )

Для осіб, які навчалися за кошти державного бюджету, документи про вищу освіту виготовляються та видаються за рахунок коштів Державного бюджету України.

( Установити, що у 2004 році положення і норми, передбачені абзацом восьмим частини першої статті 9 реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, в межах видатків, врахованих у розрахунках

до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2004 рік згідно із Законом N 1344-IV ( 1344-15 ) від 27.11.2003 )

2. Особи, відрahовані із вищого навчального закладу до завершення навчання за освітньо-професійними програмами, отримують академічні довідки встановленого спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки зразка.

#### **Стаття 10. Післядипломна освіта**

1. Післядипломна освіта - спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення і оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду.

Післядипломна освіта створює умови для безперервності та наступності освіти і включає:

- перепідготовку - отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду;

- спеціалізацію - набуття особою здатностей виконувати окремі завдання та обов'язки, які мають особливості, в межах спеціальності;

- розширення профілю (підвищення кваліфікації) - набуття особою здатностей виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності;

- стажування - набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності.

Особа, яка пройшла перепідготовку і успішно пройшла державну атестацію, отримує відповідний документ про вищу освіту.

Особа, яка успішно пройшла стажування або спеціалізацію чи розширила профіль (підвищила кваліфікацію), отримує відповідний документ про післядипломну освіту.

Зразки документів про післядипломну освіту затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

2. Післядипломна освіта здійснюється вищими навчальними закладами післядипломної освіти або структурними підрозділами вищих навчальних закладів відповідного рівня акредитації, в тому числі на підставі укладених договорів.

### **Розділ III СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВИТИ**

#### **Стаття 11. Система стандартів вищої освіти**

1. Систему стандартів вищої освіти складають державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів.

Стандарти вищої освіти є основою оцінки якості вищої освіти та професійної підготовки, а також якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів незалежно від їх типів, рівнів акредитації та форм навчання.

2. Державний стандарт вищої освіти містить складові:

- перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями;

- перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями;

- вимоги до освітніх рівнів вищої освіти;

- вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти.

3. Галузеві стандарти вищої освіти містять складові:

- освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників вищих навчальних закладів;

- освітньо-професійні програми підготовки;

- засоби діагностики якості вищої освіти.

4. Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів містять складові:

- перелік спеціалізацій за спеціальностями;

- варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів;

- варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки;

- варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти;

- навчальні плани;

- програми навчальних дисциплін.

5. Порядок розроблення стандартів вищої освіти та внесення змін до них, а також здійснення контролю за їх дотриманням визначається Кабінетом Міністрів України.

#### **Стаття 12. Державний стандарт вищої освіти**

1. Перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями містить перелік назв кваліфікацій, які визначаються через професійні назви робіт, що мають виконувати фахівці певного освітньо-кваліфікаційного рівня на первинних посадах.

2. Перелік ( 1719-2006-п ) напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, містить перелік назв напрямів, що відображають споріднений зміст вищої освіти і професійної підготовки, та перелік назв спеціальностей, що відображають неповторювані узагальнені об'єкти діяльності або виробничі функції та предмети діяльності.

3. Вимоги до освітніх рівнів вищої освіти містять вимоги до рівня сформованості у особи соціальних і громадянських якостей з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, а також вимоги до формування у неї патріотизму до України та до знання української мови.

4. Вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти містять вимоги до професійної підготовки фахівців з урахуванням суспільного поділу праці.

5. Перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, вимоги до освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки, погодженим із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі праці та соціальної політики.

Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки.

### **Стаття 13.** Галузеві стандарти вищої освіти

1. Освітньо-кваліфікаційна характеристика випусника вищого навчального закладу відображає цілі вищої освіти та професійної підготовки, визначає місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації.

Освітньо-кваліфікаційні характеристики випусників вищих навчальних закладів затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі праці та соціальної політики.

2. Освітньо-професійна програма підготовки визначає нормативний термін та нормативну частину змісту навчання за певним напрямом або спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, встановлює вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти й професійної підготовки фахівця.

Освітньо-професійні програми підготовки затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою підготовки встановлюється відповідно до визначеного рівня професійної діяльності.

Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста для осіб, які мають повну загальну середню освіту та освітньо-кваліфікаційний рівень кваліфікованого робітника за спорідненою професією, зменшується на один рік.

Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра для осіб, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за відповідною до напрямку підготовки бакалавра спеціальністю, може зменшуватися до двох років.

Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістра для осіб, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за відповідною спеціальністю, не може перевищувати одного року.

Нормативний термін навчання фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста та магістра медичного та ветеринарно-медичного спрямувань визначається відповідним центральним органом виконавчої влади, який має у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Якщо вищий навчальний заклад має відповідні угоди з навчальними закладами іноземних держав, що передбачають взамовизнання документів про вищу освіту за умови інших термінів навчання, такі терміни можуть бути встановлені відповідним центральним органом виконавчої влади, який має у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

3. Засоби діагностики якості вищої освіти визначають стандартизовані методики, які призначені для кількісного та якісного оцінювання досягнутого особою рівня сформованості знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних та громадянських якостей.

Засоби діагностики якості вищої освіти використовуються для встановлення відповідності рівня якості вищої освіти вимогам стандартів вищої освіти і затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

#### **Стаття 14.** Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів

1. Вищі навчальні заклади визначають спеціалізації за спеціальностями, за якими здійснюється підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста, спеціаліста та магістра. Назви спеціалізацій за спеціальностями відображають відмінності у засобах, умовах та продуктах діяльності в межах спеціальності.

2. Варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів, освітньо-професійних програм підготовки та засобів діагностики якості вищої освіти забезпечують підготовку фахівців за спеціалізаціями за спеціальностями з урахуванням особливостей суспільного поділу праці в Україні та мобільності системи освіти щодо задоволення вимог ринку праці.

Зміст варіативних частин освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів, освітньо-професійних програм підготовки, засобів діагностики якості вищої освіти, навчальних планів, програм навчальних дисциплін визначається вищим навчальним закладом у межах структури та форми, встановлених спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

3. Навчальні плани визначають графік навчального процесу, перелік, послідовність та час вивчення навчальних дисциплін, форми навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю.

4. Програми навчальних дисциплін визначають їх інформаційний обсяг, рівень сформованості вмінь та знань, перелік рекомендованих підручників, інших методичних та дидактичних матеріалів, критерії успішності навчання та засоби діагностики успішності навчання.

5. Навчальні плани та програми навчальних дисциплін розробляються вищим навчальним закладом відповідно до освітньо-професійних програм підготовки і затверджуються керівником вищого навчального закладу.

#### **Стаття 15.** Науково-методичне забезпечення вищої освіти

Науково-методичне забезпечення вищої освіти здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, науково-методичними установами та вищими навчальними закладами.

Науково-методичне забезпечення вищої освіти включає підготовку навчальної і наукової літератури та забезпечення нею вищих навчальних закладів. Підготовка та забезпечення вищих навчальних закладів навчально-методичною документацією повинна відповідати змісту навчання, визначеному стандартами вищої освіти.

### **Розділ IV** **УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

#### **Стаття 16.** Система вищої освіти

Систему вищої освіти складають:  
вищі навчальні заклади всіх форм власності;  
інші юридичні особи, що надають освітні послуги у галузі вищої освіти;  
органи, які здійснюють управління у галузі вищої освіти.

#### **Стаття 17.** Управління у галузі вищої освіти

Кабінет Міністрів України через систему органів виконавчої влади:

здійснює державну політику у галузі вищої освіти;  
організує розроблення та здійснення відповідних загальнодержавних та інших програм;  
у межах своїх повноважень видає нормативно-правові акти з питань вищої освіти;  
забезпечує контроль за виконанням законодавства про вищу освіту.  
Управління у галузі вищої освіти у межах їх компетенції здійснюється:  
спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки;  
іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади;  
Вищою атестаційною комісією України;  
органами влади Автономної Республіки Крим;

органами місцевого самоврядування;  
власниками вищих навчальних закладів;  
органами громадського самоврядування.

**Стаття 18.** Повноваження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки, інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади

1. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки:

здійснює аналітично-прогностичну діяльність у галузі вищої освіти, визначає тенденції її розвитку, вплив демографічної, етнічної, соціально-економічної ситуації, інфраструктури виробничої та невиробничої сфер, ринку праці на стан вищої освіти, формує напрями взаємодії з іншими ланками освіти, стратегічні напрями розвитку вищої освіти відповідно до науково-технічного прогресу та інших факторів, узагальнює світовий і вітчизняний досвід розвитку вищої освіти;  
бере участь у формуванні державної політики у галузі вищої освіти, науки, професійної підготовки кадрів;  
розробляє програми розвитку вищої освіти, стандарти вищої освіти;  
визначає нормативи матеріально-технічного, фінансового забезпечення вищих навчальних закладів;  
здійснює навчально-методичне керівництво, контроль за дотриманням вимог стандартів вищої освіти, державне інспектування;  
здійснює міжнародне співробітництво з питань, що належать до його компетенції;  
здійснює ліцензування та акредитацію вищих навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, видає їм ліцензії, сертифікати;  
здійснює встановлення відповідності документів про вищу освіту та вчені звання;  
формує і розміщує державне замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою;  
сприяє працевлаштуванню випускників вищих навчальних закладів;  
затверджує умови прийому на навчання до вищих навчальних закладів;  
затверджує статuti підпорядкованих йому вищих навчальних закладів та вищих навчальних закладів приватної форми власності;  
погоджує статuti вищих навчальних закладів державної форми власності, підпорядкованих іншим центральним органам виконавчої влади, вищих навчальних закладів, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, та вищих навчальних закладів комунальної форми власності;  
організовує вибори, затверджує та звільняє з посад керівників підпорядкованих йому вищих навчальних закладів;  
погоджує затвердження на посаду керівників вищих навчальних закладів комунальної і приватної форм власності;  
організовує атестацію педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо присвоєння їм кваліфікаційних категорій, педагогічних та вчених звань;  
разом з іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади комунальної форми власності, забезпечує реалізацію державної політики у галузі вищої освіти і здійснює контроль за втіленням державної політики у галузі вищої освіти, дотриманням нормативно-правових актів про вищу освіту в усіх вищих навчальних закладах незалежно від форми власності і підпорядкування;  
здійснює інші повноваження, передбачені законом.

2. Інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, спільно із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки:

беруть участь у здійсненні державної політики у галузі вищої освіти, науки, професійної підготовки кадрів;  
беруть участь у здійсненні ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів;  
сприяють працевлаштуванню випускників підпорядкованих їм вищих навчальних закладів;  
здійснюють контрольні функції за дотриманням вимог щодо якості вищої освіти;  
організують вибори, затверджують та звільняють з посади керівників вищих навчальних закладів;  
затверджують за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки статuti підпорядкованих їм вищих навчальних закладів;  
здійснюють інші повноваження, передбачені законом.

3. Акти спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки, прийняті у межах його повноважень, є обов'язковими для інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, вищих навчальних закладів незалежно від форм власності.

**Стаття 19.** Повноваження Вищої атестаційної комісії України



1. Вища атестаційна комісія України забезпечує виконання державних вимог при атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Вища атестаційна комісія України:

формує мережу спеціалізованих вчених рад та контролює їх діяльність;  
формує нормативні та методичні засади діяльності спеціалізованих вчених рад;  
розробляє і затверджує вимоги до рівня наукової кваліфікації здобувачів наукових ступенів, вченого звання старшого наукового співробітника та встановлює критерії атестації наукових кадрів вищої кваліфікації;  
забезпечує єдність вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають науковий ступінь кандидата або доктора наук і вчене звання старшого наукового співробітника;  
формує мережу експертних рад;  
проводить експертизу дисертацій для здобуття наукових ступенів та атестаційних справ для присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника;  
затверджує рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів і рішення вчених (наукових, науково-технічних, технічних) рад про присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а також скасовує їх у разі невиконання державних вимог при атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;  
вирішує в установленому порядку питання переатестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, позбавлення наукових ступенів і вченого звання старшого наукового співробітника, оформлення й видачі дипломів і атестацій, а також розглядає апеляції;  
присвоює вчене звання старшого наукового співробітника;  
здійснює співробітництво з державними органами інших країн з питань, що належать до компетенції Вищої атестаційної комісії України;  
вирішує в установленому порядку питання взаємовизнання документів про присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника;  
здійснює інші повноваження, передбачені законом.

2. Акти Вищої атестаційної комісії України, прийняті в межах її повноважень, є обов'язковими для міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, установ, в системі яких створено спеціалізовані вчені ради по присудженню наукових ступенів кандидата і доктора наук та діють вчені (наукові, науково-технічні, технічні) ради, що приймають рішення про присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

**Стаття 20.** Повноваження органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади

Органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, в межах своєї компетенції:

забезпечують виконання державних програм у галузі вищої освіти;

вивчають потребу у фахівцях на місцях і вносять спеціально уповноваженим центральним органам виконавчої влади у галузі праці та соціальної політики, економіки, освіти і науки та іншим центральним органам виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, пропозиції щодо обсягів державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців;

подають до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки пропозиції щодо формування мережі вищих навчальних закладів;

затверджують за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки статuti підпорядкованих їм вищих навчальних закладів;

сприяють працевлаштуванню випускників підпорядкованих їм вищих навчальних закладів, їх соціальному захисту;

залучають у порядку, передбаченому законом, підприємства, установи, організації (за їх згодою) до вирішення проблем розвитку вищої освіти.

**Стаття 21.** Повноваження власника (власників) вищого навчального закладу

1. Повноваження власника (власників) щодо управління вищим навчальним закладом визначаються в межах законів статutom вищого навчального закладу. Власник (власники) вищого навчального закладу:

розробляє статут вищого навчального закладу;  
організовує ліцензування вищого навчального закладу;  
призначає керівника вищого навчального закладу на умовах контракту відповідно до цього Закону;  
здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю вищого навчального закладу;  
здійснює контроль за дотриманням умов, передбачених рішенням про заснування вищого навчального закладу;  
приймає рішення про реорганізацію або ліквідацію вищого навчального закладу;  
здійснює інші повноваження, передбачені законом.

2. Власник (власники) здійснює (здійснюють) права, передбачені частиною першою цієї статті, щодо управління вищим навчальним закладом безпосередньо або через уповноважений ним орган (особу).

Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) може делегувати свої повноваження керівникові або вищому колегіальному органу громадського самоврядування вищого навчального закладу.

## Розділ V

### ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

**Стаття 22.** Мета і головні завдання діяльності вищого навчального закладу

1. Основною метою діяльності вищого навчального закладу є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України.

2. Головними завданнями вищого навчального закладу є:

здійснення освітньої діяльності певного напрямку, яка забезпечує підготовку фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів і відповідає стандартам вищої освіти;

здійснення наукової і науково-технічної (для вищих навчальних закладів третього і четвертого рівнів акредитації), творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності;

забезпечення виконання державного замовлення та угод на підготовку фахівців з вищою освітою;

здійснення підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів та їх атестація в акредитованих вищих навчальних закладах третього та четвертого рівнів акредитації;

вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці і сприяння працевлаштуванню випускників;

забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України ( [254к/96-ВР](#) );

підвищення освітньо-культурного рівня громадян.

**Стаття 23.** Правовий статус вищого навчального закладу

1. Вищий навчальний заклад є юридичною особою, має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і мати обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді.

2. Вищий навчальний заклад згідно із законом може виступати засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, що здійснюють свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої діяльності вищого навчального закладу.

3. Акредитовані вищі навчальні заклади у встановленому порядку можуть створювати навчальні та навчально-науково-виробничі комплекси, які є добровільними об'єднаннями. Всі учасники комплексу зберігають статус юридичних осіб.

4. У вищих навчальних закладах державної і комунальної форм власності кількість студентів, прийнятих на перший курс на навчання за державним замовленням, повинна становити не менше ніж 51 відсоток від загальної кількості студентів, прийнятих на навчання на перший курс.

**Стаття 24.** Рівні акредитації вищих навчальних закладів

Встановлюються такі рівні акредитації вищих навчальних закладів:

вищий навчальний заклад першого рівня акредитації - вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста;

вищий навчальний заклад другого рівня акредитації - вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста та за напрямками підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра;

вищий навчальний заклад третього рівня акредитації - вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за напрямками освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, а також за окремими спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня магістра;

вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації - вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за напрямками освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціальностями освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста, магістра.

## **Стаття 25.** Типи вищих навчальних закладів

Відповідно до існуючих напрямів освітньої діяльності в Україні діють вищі навчальні заклади таких типів:

1) університет - багатопрофільний вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність.

Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети;

2) академія - вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

3) інститут - вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

4) консерваторія (музична академія) - вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у галузі культури і мистецтва - музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін, проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

5) коледж - вищий навчальний заклад другого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у споріднених напрямках підготовки (якщо є структурним підрозділом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації або входить до навчального чи навчально-науково-виробничого комплексу) або за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

6) технікум (училище) - вищий навчальний заклад першого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації за кількома спорідненими спеціальностями, і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

## **Стаття 26.** Національний вищий навчальний заклад

Державному вищому навчальному закладу четвертого рівня акредитації відповідно до законодавства може бути надано статус національного.

Національному вищому навчальному закладу за рішенням Кабінету Міністрів України може бути надано повноваження:

укладати державні контракти з виконавцями державного замовлення для потреб вищого навчального закладу;

приймати рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію підприємств, установ, організацій, структурних підрозділів вищого навчального закладу;

вносити пропозиції щодо передачі об'єктів вищого навчального закладу до сфери управління інших органів, уповноважених управляти державним майном, у комунальну власність та передачі об'єктів комунальної власності у державну власність і віднесення їх до майна вищого навчального закладу;

виступати орендодавцем нерухомого майна, що належить вищому навчальному закладу;

встановлювати і присвоювати вчені звання доцента чи професора вищого навчального закладу;

визначати та встановлювати власні форми морального та матеріального заохочення працівників вищого навчального закладу.

У своїй діяльності національний вищий навчальний заклад керується цим Законом.

## **Стаття 27.** Створення, реорганізація та ліквідація вищого навчального закладу

1. Створення, реорганізація та ліквідація вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації державної форми власності здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів першого і другого рівнів акредитації державної форми власності здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки та іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, здійснюється органами влади Автономної Республіки Крим.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється органами місцевого самоврядування.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів приватної форми власності здійснюється їх власником (власниками).

2. Вищі навчальні заклади четвертого рівня акредитації відповідно до законодавства іноземних держав та за згодою спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки можуть створювати за кордоном свої структурні підрозділи.

Вищі навчальні заклади іноземних держав можуть з дозволу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки створювати свої структурні підрозділи на території України.

Створення в Україні вищих навчальних закладів за участю іноземних фізичних та юридичних осіб здійснюється відповідно до міжнародних угод, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

3. Мережа вищих навчальних закладів державної і комунальної форм власності визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до соціально-економічних та культурно-освітніх потреб у них.

4. Вищий навчальний заклад діє на підставі власного статуту.

Статут вищого навчального закладу має містити:

повну назву, юридичну адресу, дату прийняття рішення про створення;

права та обов'язки власника (власників);

обсяг цивільної правоздатності вищого навчального закладу;

обсяг основних засобів (розмір статутного фонду), наданих власником (власниками);

порядок утворення, діяльності та повноваження органів управління вищим навчальним закладом, права

та обов'язки керівника;

порядок обрання представників до органів громадського самоврядування;

джерела надходження та порядок використання коштів та іншого майна вищого навчального закладу;

порядок звітності, контролю за здійсненням фінансово-господарської діяльності;

концепцію освітньої діяльності;

порядок внесення змін до статуту вищого навчального закладу;

порядок реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу.

**Стаття 28.** Ліцензування освітньої діяльності, акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів

1. Освітня діяльність на території України здійснюється вищими навчальними закладами на підставі ліцензій, які видаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У ліцензіях на освітню діяльність зазначаються назва напрямку, спеціальності, освітньо-кваліфікаційний рівень та обсяги підготовки, термін дії ліцензії, а також юридична адреса вищого навчального закладу, його відокремлені структурні підрозділи (філії) та їх юридичні адреси.

Ліцензування освітньої діяльності вищих навчальних закладів здійснюється перед початком підготовки фахівців за напрямом, спеціальністю спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки шляхом проведення ліцензійної експертизи.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки на підставі заяви вищого навчального закладу про проведення ліцензійної експертизи у двомісячний термін приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у її видачі.

Обов'язковою умовою видачі ліцензії вищим навчальним закладам є наявність у них необхідної матеріально-технічної, науково-методичної та інформаційної бази, бібліотеки, науково-педагогічних кадрів за нормативами, що встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Вищому навчальному закладу, що успішно пройшов ліцензійну експертизу, видається ліцензія на освітню діяльність, як правило, на термін завершення циклу підготовки фахівців за напрямом, спеціальністю, але не менше ніж на три роки. Продовження терміну дії ліцензії здійснюється у порядку, встановленому для її одержання. З дня прийняття рішення про ліквідацію вищого навчального закладу видана ліцензія втрачає чинність.

Вищі навчальні заклади, що мають ліцензії, вносяться спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки до Державного реєстру вищих навчальних закладів.

2. За результатами акредитації напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів видаються сертифікати у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У сертифікаті про акредитацію напрямку або спеціальності (або у додатку до нього) зазначаються назва напрямку або спеціальності, освітньо-кваліфікаційний рівень та обсяги підготовки, термін дії сертифіката, а також юридична адреса вищого навчального закладу, його відокремлені структурні підрозділи (філії) та їх юридичні адреси.

У сертифікаті про акредитацію вищого навчального закладу (або в додатку до нього) зазначаються назва вищого навчального закладу, рівень акредитації та термін дії сертифіката, а також юридична адреса вищого навчального закладу, його відокремлені структурні підрозділи (філії) та їх юридичні адреси.

Акредитація напрямку, спеціальності та вищого навчального закладу здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки шляхом проведення акредитаційної експертизи.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки на підставі заяви вищого навчального закладу про проведення акредитаційної експертизи приймає рішення про видачу сертифіката про акредитацію напрямку, спеціальності та вищого навчального закладу чи про відмову у його видачі.

Вищі навчальні заклади, що успішно пройшли акредитаційну експертизу, отримують сертифікат про акредитацію напрямку, спеціальності або вищого навчального закладу, термін дії якого не може перевищувати 10 років. Продовження терміну дії сертифіката здійснюється у порядку, встановленому для його одержання. З дня прийняття рішення про ліквідацію вищого навчального закладу виданий сертифікат втрачає чинність.

3. Форми ліцензій на освітню діяльність та сертифікатів про акредитацію напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів, порядок їх оформлення, переоформлення, видачі, зберігання та обліку затверджуються спеці-

льно уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

4. Ліцензії на освітню діяльність та сертифікати про акредитацію напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів можуть бути анульовані відповідно до закону.

Рішення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки з питань ліцензування та акредитації можуть бути оскаржені до суду.

#### **Стаття 29.** Принципи управління вищим навчальним закладом

1. Управління вищим навчальним закладом здійснюється на основі принципів:

автономії та самоврядування;  
розмежування прав, повноважень та відповідальності власника (власників), органів управління вищою освітою, керівництва вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;  
поєднання колегіальних та єдиноначальних засад;  
незалежності від політичних партій, громадських та релігійних організацій.

2. Автономія та самоврядування вищого навчального закладу реалізуються відповідно до законодавства і передбачають право:

самостійно визначати форми навчання, форми та види організації навчального процесу;  
приймати на роботу педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників;  
надавати додаткові освітні послуги;  
самостійно розробляти та запроваджувати власні програми наукової і науково-виробничої діяльності;  
створювати у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, інститути, коледжі, технікуми, факультети, відділення, філії, навчальні, методичні, наукові, науково-дослідні центри та лабораторії, конструкторські та конструкторсько-технологічні бюро, територіально відокремлені та інші структурні підрозділи;  
здійснювати видавничу діяльність, розвивати власну поліграфічну базу;  
на підставі відповідних угод провадити спільну діяльність з іншими вищими навчальними закладами, підприємствами, установами та організаціями;  
брати участь у роботі міжнародних організацій;  
запроваджувати власну символіку та атрибутику;  
звертатися з ініціативою до органів управління вищою освітою про внесення змін до чинних або розроблення нових нормативно-правових актів у галузі вищої освіти, а також брати участь у роботі над проектами щодо їх удосконалення;  
користуватися земельними ділянками в порядку, встановленому Земельним кодексом України.

#### **Стаття 30.** Структурні підрозділи вищого навчального закладу

1. Структурні підрозділи вищого навчального закладу створюються відповідно до законодавства. Структурні підрозділи можуть мати окремі права юридичної особи.

2. Структурними підрозділами вищого навчального закладу третього і четвертого рівнів акредитації є кафедри, факультети, інститути, філії, бібліотека тощо.

Кафедра - базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково-дослідну та науково-технічну діяльність за певним напрямом. Кафедра створюється рішенням Вченої ради вищого навчального закладу за умови, якщо до її складу входить не менше ніж п'ять науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менше ніж три з яких мають науковий ступінь або вчене звання.

Керівництво кафедрою здійснює завідуючий кафедрою, який обирається на цю посаду за конкурсом Вченою радою вищого навчального закладу строком на п'ять років (для національного вищого навчального закладу - строком на сім років). Із завідуючим кафедрою укладається контракт.

Факультет - основний організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ вищого навчального закладу третього та четвертого рівнів акредитації, що об'єднує відповідні кафедри і лабораторії. Факультет створюється рішенням Вченої ради вищого навчального закладу за умови, якщо до його складу входить не менше ніж три кафедри і на ньому навчається не менше ніж 200 студентів денної (очної) форми навчання.

Рішення про створення факультету поза місцем розташування вищого навчального закладу державної форми власності приймається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади.

3. Структурними підрозділами вищого навчального закладу першого та другого рівнів акредитації є відділення і предметні (циклові) комісії.

Відділення - структурний підрозділ, що об'єднує навчальні групи з однієї або кількох спеціальностей, методичні, навчально-виробничі та інші підрозділи. Відділення створюється рішенням керівника вищого навчального закладу, якщо на ньому навчається не менше ніж 150 студентів.

Предметна (циклова) комісія - структурний навчально-методичний підрозділ, що проводить виховну, навчальну та методичну роботу з однієї або кількох споріднених навчальних дисциплін. Предметна (циклова) комісія створюється рішенням керівника вищого навчального закладу за умови, якщо до її складу входить не менше ніж три педагогічних працівники.

4. Філія - відокремлений структурний підрозділ, що створюється з метою забезпечення потреб у фахівцях місцевого ринку праці та наближення місця навчання студентів до їх місця проживання.

Філію очолює директор, який призначається у порядку, встановленому статутом вищого навчального закладу.

5. Структурними підрозділами вищого навчального закладу четвертого рівня акредитації можуть бути наукові, навчально-наукові, науково-дослідні та науково-виробничі інститути. Керівництво інститутом здійснює директор, який обирається на посаду за конкурсом строком на п'ять років.

Можуть створюватися:

навчально-науково-виробничі центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені факультети, коледжі, технікуми, наукові, науково-дослідні, науково-виробничі й проектні інститути, дослідні станції, кафедри, наукові лабораторії, конструкторські бюро, навчально-дослідні господарства, навчально-виробничі комбінати, експериментальні заводи, фабрики, фірми, клінічні бази установ медичної освіти, полігони, технопарки, інші підрозділи;

навчально-наукові центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені факультети, кафедри, наукові лабораторії, центри, інші підрозділи, що забезпечують підготовку фахівців з певних спеціальностей (напрямів підготовки) та проводять наукові дослідження з певного напрямку;

науково-дослідні центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені наукові лабораторії, центри, інші підрозділи за певним напрямом науково-дослідної роботи.

6. Вищий навчальний заклад повинен мати у своєму складі бібліотеку, яку очолює директор (завідуючий).

Директор бібліотеки вищого навчального закладу третього і четвертого рівнів акредитації обирається Вченою радою вищого навчального закладу строком на п'ять років (для національного вищого навчального закладу - строком на сім років).

7. Вищий навчальний заклад може мати у своєму складі підготовчі відділення (підрозділи), підрозділи перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, лабораторії, навчально-методичні кабінети, комп'ютерні та інформаційні центри, навчально-виробничі та творчі майстерні, навчально-дослідні господарства, виробничі структури, видавництва, спортивні комплекси, заклади культурно-побутового призначення та інші підрозділи, діяльність яких не заборонена законодавством.

### **Стаття 31.** Забезпечення державою діяльності вищих навчальних закладів

Держава в особі відповідних органів державної влади забезпечує діяльність вищих навчальних закладів шляхом:

визначення перспектив та напрямів розвитку вищої освіти;  
створення нормативно-правової бази їх діяльності;  
затвердження державного та галузевих стандартів вищої освіти;  
здійснення ліцензування освітньої діяльності та акредитації напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів;

надання законами особам, які навчаються у вищих навчальних закладах, а також педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників акредитованого вищого навчального закладу, гарантій;

встановлення для педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів посадових окладів, а також додаткових доплат, диференційованих відповідно до їх наукових ступенів, вчених і педагогічних

звань, кваліфікаційних категорій та стажу роботи;

визначення обсягів фінансування вищих навчальних закладів з Державного бюджету України, встановлення нормативів матеріально-технічного, фінансового та іншого забезпечення вищих навчальних закладів однакового для вищих навчальних закладів одного статусу (в тому числі статусу національного), рівня акредитації та типу; охорони здоров'я працівників та осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.

## Розділ VI

### УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

#### Стаття 32. Керівник вищого навчального закладу

1. Безпосереднє управління діяльністю вищого навчального закладу здійснює його керівник - ректор (президент), начальник, директор тощо.

2. Керівник вищого навчального закладу в межах наданих йому повноважень:

вирішує питання діяльності вищого навчального закладу, затверджує його структуру і штатний розпис;

видає накази і розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками і структурними підрозділами вищого навчального закладу;

представляє вищий навчальний заклад у державних та інших органах, відповідає за результати його діяльності перед органом управління, у підпорядкуванні якого перебуває вищий навчальний заклад;

є розпорядником майна і коштів;

виконує кошторис, укладає угоди, дає доручення; { Абзац шостий частини другої статті 32 із змінами, внесені згідно із Законом N 107-VI ( 107-17 ) від 28.12.2007 } { Щодо дії абзацу шостого частини другої статті 32 додатково див. Закон N 489-V ( 489-16 ) від 19.12.2006 }

приймає на роботу та звільняє з роботи працівників;

забезпечує охорону праці, дотримання законності та порядку;

визначає функціональні обов'язки працівників;

формує контингент осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі;

відраховує та поновлює на навчання осіб, які навчаються у

вищому навчальному закладі;

контролює виконання навчальних планів і програм;

контролює дотримання всіма підрозділами штатно-фінансової дисципліни;

забезпечує дотримання службової та державної таємниці;

здійснює контроль за якістю роботи викладачів, організацією навчально-виховної та культурно-масової роботи, станом фізичного виховання і здоров'я, організовує побутове обслуговування учасників навчально-виховного процесу та інших працівників вищого навчального закладу;

разом із профспілковими організаціями подає на затвердження вищому колегіальному органу громадського самоврядування вищого навчального закладу правила внутрішнього розпорядку та колективний договір і після затвердження підписує його.

Керівник вищого навчального закладу відповідає за провадження освітньої діяльності у вищому навчальному закладі, за результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження будівель та іншого майна.

Для вирішення основних питань діяльності відповідно до статуту керівник вищого навчального закладу створює робочі та дорадчі органи, а також визначає їх повноваження.

Керівник вищого навчального закладу щорічно звітує перед власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) та вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу.

Керівник вищого навчального закладу відповідно до статуту може делегувати частину своїх повноважень своїм заступникам та керівникам структурних підрозділів.

3. При виході на пенсію з посади керівника вищого навчального закладу керівник, який пропрацював на цій посаді не менше двох термінів підряд, може бути призначений на посаду почесного ректора (президента), начальника, директора тощо вищого навчального закладу із виплатою грошового утримання за рахунок навчального закладу в розмірі зароби-



тної плати, яку він отримував перед виходом на пенсію.

Призначення почесного ректора (президента), начальника, директора тощо вищого навчального закладу здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Умови призначення та виплати грошового утримання визначаються у статуті вищого навчального закладу.

### **Стаття 33.** Керівник факультету, відділення

1. Керівництво факультетом здійснює декан. Декан факультету може делегувати частину своїх повноважень своїм заступникам.

Декан видає розпорядження, що стосуються діяльності факультету. Розпорядження декана є обов'язковими для виконання всіма працівниками факультету і можуть бути скасовані керівником вищого навчального закладу. Керівник вищого навчального закладу відміняє розпорядження декана, які суперечать закону, статутіві вищого навчального закладу чи завдають шкоди інтересам вищого навчального закладу.

2. Керівництво відділенням здійснює завідуючий. Завідуючий відділенням призначається на посаду керівником вищого навчального закладу з числа педагогічних працівників, які мають повну вищу освіту і досвід навчально-методичної роботи.

Завідуючий відділенням забезпечує організацію навчально-виховного процесу, виконання навчальних планів і програм, здійснює контроль за якістю викладання навчальних предметів, навчально-методичною діяльністю викладачів.

### **Стаття 34.** Вчені ради

1. Вчена рада вищого навчального закладу є колегіальним органом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації і утворюється строком до п'яти років (для національного вищого навчального закладу - строком до семи років).

До компетенції Вченої ради вищого навчального закладу належать:

подання до вищого колегіального органу громадського самоврядування проекту статуту, а також змін і доповнень до нього;

ухвалення фінансових плану і звіту вищого навчального закладу;

подання пропозицій керівнику вищого навчального закладу щодо призначення та звільнення з посади директора бібліотеки, а також призначення та звільнення з посади проректорів (заступників керівника), директорів інститутів та головного бухгалтера;

обрання на посаду таємним голосуванням завідуючих кафедрами і професорів;

ухвалення навчальних програм та навчальних планів;

ухвалення рішень з питань організації навчально-виховного процесу;

ухвалення основних напрямів наукових досліджень;

оцінка науково-педагогічної діяльності структурних підрозділів;

приймає рішення щодо кандидатур для присвоєння вчених звань доцента, професора, старшого наукового співробітника.

Вчена рада вищого навчального закладу розглядає й інші питання діяльності вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

Вчену раду вищого навчального закладу очолює її голова - керівник вищого навчального закладу. До складу Вченої ради вищого навчального закладу входять за посадами заступники керівника вищого навчального закладу, декани, головний бухгалтер, керівники органів самоврядування вищого навчального закладу, а також виборні представники, які представляють науково-педагогічних працівників і обираються з числа завідуючих кафедрами, професорів, докторів наук; виборні представники, які представляють інших працівників вищого навчального закладу і які працюють у ньому на постійній основі, відповідно до квот, визначених у статуті вищого навчального закладу. При цьому не менш як 75 відсотків загальної чисельності її складу мають становити науково-педагогічні працівники вищо-

го навчального закладу.

Виборні представники обираються вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу за поданням структурних підрозділів, в яких вони працюють.

Рішення Вченої ради вищого навчального закладу вводяться в дію рішеннями керівника вищого навчального закладу.

2. Вчена рада факультету є колегіальним органом факультету вищого навчального закладу третього і четвертого рівнів акредитації.

Вчену раду факультету очолює її голова - декан факультету. До складу вченої ради факультету входять за посадами заступники декана, завідувачі кафедрами, керівники органів самоврядування факультету, а також виборні представники, які представляють науково-педагогічних працівників і обираються з числа професорів, докторів наук, виборні представники, які представляють інших працівників факультету і які працюють у ньому на постійній основі, відповідно до квот, визначених у статуті вищого навчального закладу. При цьому не менш як 75 відсотків загальної чисельності її складу мають становити науково-педагогічні працівники факультету.

Виборні представники обираються органом громадського самоврядування факультету за поданням структурних підрозділів, в яких вони працюють.

До компетенції вченої ради факультету належать:

визначення загальних напрямів наукової діяльності факультету;  
обрання на посаду таємним голосуванням асистентів, викладачів, старших викладачів, доцентів, декана;  
ухвалення навчальних програм та навчальних планів;  
вирішення питань організації навчально-виховного процесу на факультеті;  
ухвалення фінансових плану і звіту факультету.

Рішення вченої ради факультету вводяться в дію рішеннями декана факультету. Рішення вченої ради факультету може бути скасовано Вченою радою вищого навчального закладу.

3. У вищому навчальному закладі третього або четвертого рівня акредитації можуть бути створені вчені ради інших структурних підрозділів. Їх повноваження визначаються керівником вищого навчального закладу.

### **Стаття 35.** Наглядова рада

1. У національному вищому навчальному закладі в обов'язковому порядку створюється Наглядова рада.

Наглядова рада розглядає шляхи перспективного розвитку вищого навчального закладу, надає допомогу його керівництву в реалізації державної політики у галузі вищої освіти і науки, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва вищого навчального закладу, забезпечує ефективну взаємодію вищого навчального закладу з органами державного управління, науковою громадськістю, суспільно-політичними та комерційними організаціями в інтересах розвитку вищої освіти.

2. Склад Наглядової ради національного вищого навчального закладу затверджується центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого він перебуває. Положення про Наглядову раду національного вищого навчального закладу затверджує голова Наглядової ради за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки. ( Абзац перший частини другої статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3074-IV ( 3074-15 ) від 04.11.2005 )

Термін повноваження Наглядової ради становить не менше ніж три роки, але не більше ніж п'ять років.

3. Наглядова рада може бути створена також у вищому навчальному закладі третього або четвертого рівня акредитації за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки або іншим центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад.

### **Стаття 36.** Робочі та дорадчі органи

1. Для вирішення поточних питань діяльності вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації створюються робочі органи:

ректорат;  
деканати;

приймальна комісія.

Положення про робочі органи затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

2. Для вирішення поточних питань діяльності вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації створюються робочі органи:

адміністративна рада;

приймальна комісія.

Дорадчим органом вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації є Педагогічна рада. Педагогічну раду очолює керівник вищого навчального закладу. До складу Педагогічної ради входять заступники директора, завідувачі відділеннями, завідувачий бібліотекою, голови предметних (циклових) комісій, педагогічні працівники, головний бухгалтер.

Положення про робочі та дорадчі органи затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

### **Стаття 37.** Органи громадського самоврядування у вищих навчальних закладах

1. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації є загальні збори (конференція) трудового колективу.

Порядок скликання вищого колегіального органу громадського самоврядування та його роботи визначається статутом вищого навчального закладу.

У вищому колегіальному органі громадського самоврядування повинні бути представлені всі групи працівників вищого навчального закладу. Не менше ніж 75 відсотків загальної чисельності делегатів (членів) виборного органу повинні становити педагогічні або науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування скликається не рідше ніж один раз на рік.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування:

за поданням Вченої ради вищого навчального закладу приймає статут вищого навчального закладу, а також вносить зміни до нього;

обирає претендента на посаду керівника вищого навчального закладу шляхом таємного голосування і подає свої пропозиції власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі);

щорічно заслуховує звіт керівника вищого навчального закладу та оцінює його діяльність;

обирає комісію з трудових спорів відповідно до Кодексу законів про працю України;

за мотивованим поданням Наглядової ради або Вченої ради вищого навчального закладу розглядає питання про дострокове припинення повноважень керівника вищого навчального закладу;

затверджує правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;

затверджує положення про органи студентського самоврядування;

розглядає інші питання діяльності вищого навчального закладу.

Органом громадського самоврядування факультету у вищому навчальному закладі третього або четвертого рівня акредитації є збори (конференція) трудового колективу факультету.

Порядок скликання органу громадського самоврядування факультету та його роботи визначається статутом вищого навчального закладу.

В органі громадського самоврядування факультету повинні бути представлені всі групи працівників факультету. Не менш як 75 відсотків загальної чисельності делегатів (членів) виборного органу повинні становити педагогічні або науково-педагогічні працівники факультету.

Орган громадського самоврядування факультету скликається не рідше ніж один раз на рік.

Орган громадського самоврядування факультету:

дає оцінку діяльності керівника факультету;  
затверджує річний звіт про діяльність факультету;  
вносить пропозиції керівнику вищого навчального закладу про відкликання з посади керівника факультету;  
обирає виборних представників до вченої ради факультету;  
обирає кандидатури до вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу;  
обирає кандидатури до Вченої ради вищого навчального закладу.

2. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації є загальні збори (конференція) трудового колективу.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування скликається не рідше ніж один раз на рік.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування:

приймає статут вищого навчального закладу, а також вносить зміни до нього;  
обирає претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу;  
вносить подання власнику (власникам) про дострокове звільнення керівника вищого навчального закладу;  
щорічно заслуховує звіт керівника вищого навчального закладу та оцінює його діяльність;  
обирає виборних представників до складу конкурсної комісії під час обрання керівника вищого навчального закладу;

обирає комісію із трудових спорів відповідно до Кодексу законів про працю України;  
затверджує правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;  
затверджує положення про органи студентського самоврядування;  
розглядає інші питання діяльності вищого навчального закладу.

### **Стаття 38. Студентське самоврядування**

1. У вищих навчальних закладах створюються органи студентського самоврядування. Органи студентського самоврядування сприяють гармонійному розвитку особистості студента, формуванню у нього навичок майбутнього організатора, керівника. Органи студентського самоврядування вирішують питання, що належать до їх компетенції.

Рішення органів студентського самоврядування мають дорадчий характер.

2. У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством, рішеннями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки та відповідного центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад, статутом вищого навчального закладу.

3. Основними завданнями органів студентського самоврядування є:  
забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу;  
забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;  
сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;  
сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;  
сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;  
організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;  
сприяння працевлаштуванню випускників;  
участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

4. Студентське самоврядування здійснюється на рівні студентської групи, факультету, гуртожитку, вищого навчального закладу. Залежно від контингенту студентів, типу та специфіки вищого навчального закладу студентське самоврядування може здійснюватися на рівні курсу, спеціальності, студентського містечка, структурних підрозділів вищого навчального закладу.

5. Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів вищого навчального закладу, які:

ухвалюють Положення про студентське самоврядування;  
обирають виконавчі органи студентського самоврядування та заслуховують їх звіти;  
визначають структуру, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування.

6. Органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (сенат, парламент, старостат, студентська навчальна (наукова) частина, студентські деканати, ради тощо).

### **Стаття 39.** Обрання, затвердження та звільнення з посади керівника вищого навчального закладу

1. Кандидат на посаду керівника вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації повинен бути громадянином України, вільно володіти українською мовою, мати вчене звання професора, науковий ступінь доктора або кандидата наук і стаж науково-педагогічної діяльності не менше ніж десять років.

*{ Абзац другий частини першої статті 39 виключено на підставі Закону N 506-V ( 506-16 ) від 20.12.2006 }*

Конкурс на заміщення посади керівника вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації оголошується власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) кожні п'ять років (посади керівника національного вищого навчального закладу - кожні сім років). Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) приймає пропозиції щодо претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу і

вносить кандидатури претендентів, які відповідають вимогам цього Закону, до вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу для голосування.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування обирає і рекомендує власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) кандидатури претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, які набрали не менше ніж 30 відсотків голосів від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу під час голосування. Кожен член виборного органу може голосувати лише за одну кандидатуру. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) зобов'язаний (зобов'язана) призначити одну з рекомендованих кандидатур строком до п'яти років (для національного вищого навчального закладу - строком до семи років) на умовах контракту.

У разі, якщо жоден з претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації не набрав у першому турі потрібної кількості голосів (30 відсотків від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу), проводиться другий тур виборів. До голосування у другому турі допускається не більше двох кандидатів з числа тих, хто набрав у першому турі найбільшу

кількість голосів. Якщо у другому турі виборів жоден з кандидатів на посаду керівника не набрав 30 відсотків голосів від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування, конкурс оголошується повторно.

Якщо в результаті повторного конкурсу жоден з кандидатів не набрав 30 відсотків голосів від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування, власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) до проведення нових виборів призначає на умовах контракту виконуючого обов'язки керівника вищого навчального закладу на строк не більше ніж два роки.

Якщо вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу подана власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) на затвердження одна кандидатура, яка набрала більше 30 відсотків голосів виборців, власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) може не призначити рекомендовану кандидатуру, у зв'язку з чим він подає вищому колегіальному органу громадського самоврядування вищого

навчального закладу мотивоване заперечення (в тому числі у разі порушення визначеної цим Законом процедури проведення конкурсу). Вищий колегіальний орган громадського самоврядування вищого навчального закладу розглядає заперечення власника (власників) або уповноваженого ним (ними) органу (особи) і виносить своє рішення. У іншому випадку відбувається повторне висунення кандидатур на посаду керівника вищого навчального закладу. Якщо вищий

колегіальний орган громадського самоврядування при повторному голосуванні підтверджує двома третинами голосів від свого статутного складу своє рішення щодо рекомендованої власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) кандидатури керівника вищого навчального закладу, власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) зобов'язаний (зобов'язана) призначити цю кандидатуру на посаду керівника вищого навчального закладу.

Керівник вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації може бути звільнений з посади власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту вищого навчального закладу та умов контракту. Керівник вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації може бути звільнений з посади у зв'язку із прийняттям рішення про його відкликання органом, який його обрав на посаду. Клопотання про відкликання керівника може бути внесено до вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу не менше як половиною статутного складу Вченої ради вищого навчального закладу. Рішення про відкликання керівника вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації приймається двома трети-

нами голосів за присутності не менше як двох третин статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу.

2. Кандидат на посаду керівника вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації повинен бути громадянином України, вільно володіти українською мовою, мати вищу освіту, відповідну підготовку та стаж педагогічної роботи у вищих навчальних закладах відповідного профілю не менше ніж п'ять років.

Конкурс на заміщення посади керівника вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації оголошується власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) кожні п'ять років. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) приймає пропозиції щодо претендентів на посаду керівника, які відповідають вимогам цього Закону, і вносить кандидатури претендентів до вищого органу громадського самоврядування для голосування.

Вищий орган громадського самоврядування вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації за результатами голосування може рекомендувати власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) на посаду керівника вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації кандидатури претендентів, які набрали більше однієї третини голосів під час голосування, або двох претендентів, які набрали найбільшу кількість голосів під час голосування. Кожен член виборного органу може голосувати лише за одну кандидатуру. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) зобов'язаний (зобов'язана) призначити на умовах контракту одну з рекомендованих кандидатур.

Керівник вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації може бути звільнений з посади власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту вищого навчального закладу та умов контракту.

3. Власник (власники) новоутвореного вищого навчального закладу або уповноважений ним (ними) орган (особа) призначає на умовах контракту виконуючого обов'язки керівника вищого навчального закладу на термін до проведення виборів керівника вищого навчального закладу, але не більше ніж на два роки.

#### **Стаття 40.** Обрання на посаду та звільнення з посади керівника факультету

1. Вчена рада факультету обирає і рекомендує керівнику вищого навчального закладу кандидатуру на посаду керівника факультету з числа науково-педагогічних працівників факультету, які мають вчене звання доцента, професора і науковий ступінь.

*{ Абзац другий частини першої статті 40 виключено на підставі Закону N 506-V ( 506-16 ) від 20.12.2006 }*

Керівник вищого навчального закладу призначає керівника факультету строком на п'ять років (для національного вищого навчального закладу - строком на сім років). Керівник факультету виконує свої повноваження на постійній основі. Інші питання щодо порядку обрання керівника факультету визначаються статутом вищого навчального закладу.

У вищих навчальних закладах мистецького профілю можуть встановлюватися додаткові вимоги щодо кандидатів на посаду керівника факультету.

Заступники керівника факультету призначаються керівником вищого навчального закладу за пропозицією вченої ради факультету.

2. Керівник факультету може бути звільнений з посади на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту вищого навчального закладу та умов контракту. Керівник факультету може бути звільнений з посади керівником вищого навчального закладу на підставі рішення Вченої ради вищого навчального закладу.

3. Керівник факультету може бути звільнений з посади керівником вищого навчального закладу на підставі подання органу громадського самоврядування факультету. Пропозиція про звільнення керівника факультету вноситься до органу громадського самоврядування факультету не менш як половиною статутного складу вченої ради факультету. Пропозиція про звільнення керівника факультету приймається не менше ніж двома третинами голосів статутного складу органу громадського самоврядування факультету.

4. Керівник вищого навчального закладу, в якому створено новий факультет, призначає на умовах контракту виконуючого обов'язки керівника цього факультету на термін до проведення виборів керівника факультету, але не

більше ніж на один рік.

## Розділ VII

### ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

#### Стаття 41. Навчально-виховний процес

Навчально-виховний процес забезпечує можливість:

здобуття особою знань, умінь і навичок у гуманітарній, соціальній, науково-природничій і технічній сферах; інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості.

#### Стаття 42. Форми навчання у вищих навчальних закладах

Навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами:  
денна (очна);  
вечірня;  
заочна, дистанційна;  
екстернатна.

Форми навчання можуть бути поєднані. Терміни навчання за відповідними формами визначаються можливостями виконання освітньо-професійних програм підготовки фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Екстернатна форма навчання - особлива форма навчання, що передбачає самостійне вивчення навчальних дисциплін, складання у вищому навчальному закладі заліків, екзаменів та проходження інших форм підсумкового контролю, передбачених навчальним планом.

#### Стаття 43. Форми організації навчального процесу

Навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах:  
навчальні заняття;  
самостійна робота;  
практична підготовка;  
контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є:  
лекція;  
лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття;  
консультація.

Вищим навчальним закладом може бути встановлено інші види навчальних занять.

#### Стаття 44. Умови прийому на навчання до вищого навчального закладу

1. Прийом осіб на навчання до вищих навчальних закладів здійснюється на конкурсній основі відповідно до їх здібностей незалежно від форми власності навчального закладу та джерел його фінансування.

2. Умови конкурсу мають забезпечувати дотримання прав громадян у галузі освіти.

3. Поза конкурсом, а також за цільовими направленнями до вищих навчальних закладів державної та комунальної форм власності особи зараховуються у випадках і у порядку, передбачених законодавчими актами.

4. Прийом на навчання до вищого навчального закладу для підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів проводиться відповідно до умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів.

Правила прийому на навчання до вищого навчального закладу затверджуються його керівником за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Стаття 45. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

1. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, можуть бути відраховані з вищого навчального закладу: за власним бажанням; за невиконання навчального плану; за порушення умов контракту; в інших випадках, передбачених законами.

2. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, можуть переривати навчання у зв'язку із обставинами, які унеможливають виконання навчального плану (за станом здоров'я, призовом на строкову військову службу у разі втрати права на відстрочку від неї, навчанням чи стажуванням в освітніх і наукових установах іноземних держав тощо). Особам, які перервали навчання у вищих навчальних закладах, надається академічна відпустка.

3. Поновлення на навчання осіб, які відраховані з вищих навчальних закладів, здійснюється під час канікул.

4. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, можуть бути переведені з:

одного вищого навчального закладу до іншого вищого навчального закладу;  
одного напрямку підготовки на інший напрям підготовки в межах однієї галузі знань;  
однієї спеціальності на іншу спеціальність в межах одного напрямку підготовки.

Порядок переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

## **Розділ VIII**

### **УЧАСНИКИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**

#### **Стаття 46.** Учасники навчально-виховного процесу

Учасниками навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах є:

педагогічні і науково-педагогічні працівники;  
особи, які навчаються у вищих навчальних закладах;  
працівники вищих навчальних закладів (категорійні спеціалісти, старші лаборанти, завідувачі навчальними лабораторіями, методисти та інші).

#### **Стаття 47.** Педагогічні і науково-педагогічні працівники

Педагогічні працівники - особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах першого і другого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю.

Науково-педагогічні працівники - особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю.

Наукова та науково-технічна діяльність науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів третього і четвертого рівнів акредитації регулюється Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність" ([1977-12](#)).

#### **Стаття 48.** Основні посади педагогічних і науково-педагогічних працівників

1. Посади педагогічних і науково-педагогічних працівників можуть обіймати особи з повною вищою освітою, які пройшли спеціальну педагогічну підготовку.

2. Основними посадами педагогічних працівників вищих навчальних закладів першого і другого рівнів акредитації є:

викладач;  
старший викладач;  
голова предметної (циклової) комісії;  
завідуючий відділенням;  
заступник директора;  
директор.

Основними посадами науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів третього і четвертого рівнів акредитації є:



асистент;  
викладач;  
старший викладач;  
директор бібліотеки;  
науковий працівник бібліотеки;  
доцент;  
професор;  
завідуючий кафедрою;  
декан;  
проректор;  
ректор.

3. На посади науково-педагогічних працівників обираються за конкурсом, як правило, особи, які мають наукові ступені або вчені звання, а також випускники магістратури, аспірантури та докторантури.

Статутом вищого навчального закладу може бути встановлено додаткові вимоги до осіб, які приймаються на посади науково-педагогічних працівників.

4. Педагогічні працівники призначаються на посаду керівником вищого навчального закладу. Педагогічні працівники кожні п'ять років проходять атестацію. За результатами атестації визначається відповідність працівників займаній посаді, присвоюються категорії, педагогічні звання.

Позитивне рішення атестаційної комісії може бути підставою для підвищення за посадою, а негативне - підставою для звільнення педагогічного працівника з посади у порядку, встановленому законодавством.

Порядок атестації педагогічних працівників встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Перелік кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників, порядок їх присвоєння визначаються Кабінетом Міністрів України.

#### **Стаття 49.** Робочий час педагогічних та науково-педагогічних працівників

1. Робочий час педагогічного та науково-педагогічного працівника визначається Кодексом законів про працю України.

Час виконання навчальних, методичних, наукових, організаційних та інших трудових обов'язків у поточному навчальному році не повинен перевищувати річний робочий час.

Максимальне навчальне навантаження науково-педагогічних працівників не може перевищувати 900 годин на навчальний рік.

Максимальне навчальне навантаження педагогічних працівників не може перевищувати 720 годин на навчальний рік.

2. Види навчальних занять, що входять до навчального навантаження педагогічного та науково-педагогічного працівника відповідно до його посади, встановлюються вищим навчальним закладом в індивідуальному плані працівника.

3. Залучення педагогічних та науково-педагогічних працівників до роботи, не обумовленої трудовим договором, може здійснюватися лише за його згодою або у випадках, передбачених законом.

4. Відволікання педагогічних та науково-педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків не допускається, за винятком випадків, передбачених законом.

#### **Стаття 50.** Права педагогічних та науково-педагогічних працівників

Педагогічні та науково-педагогічні працівники відповідно до закону мають право на:  
захист професійної честі та гідності;  
вільний вибір методів та засобів навчання в межах затверджених навчальних планів;  
проведення наукової роботи у вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації;  
індивідуальну педагогічну діяльність;  
участь у громадському самоврядуванні;  
участь у об'єднаннях громадян;  
забезпечення житлом;

отримання пільгових кредитів для індивідуального і кооперативного житлового будівництва; одержання службового житла; одержання державних стипендій.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники мають і інші права, передбачені законами та статутом вищого навчального закладу.

#### **Стаття 51.** Обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників

Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані:

постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників);

забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності;

додержуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, прививати їм любов до України, виховувати їх в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України ( [254к/96-ВР](#) );

додержуватися законів, статуту та правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу.

#### **Стаття 52.** Підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників

Педагогічні та науково-педагогічні працівники підвищують кваліфікацію та проходять стажування у відповідних наукових і освітньо-наукових установах як в Україні, так і за її межами.

Вищий навчальний заклад забезпечує підвищення кваліфікації та стажування педагогічних та науково-педагогічних працівників не рідше ніж один раз на **п'ять років** із *збереженням середньої заробітної плати*.

#### **Стаття 53.** Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах

Особами, які навчаються у вищих навчальних закладах, є студенти (слухачі), курсанти, екстерни, асистенти-стажисти, інтерни, клінічні ординатори, здобувачі, аспіранти (ад'юнкти) та докторанти.

Студент (слухач) - особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу і навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів.

Курсант - особа, яка в установленому порядку зарахована до військового вищого навчального закладу і навчається з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів.

Екстерн - особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу, має відповідний освітній, освітньо-кваліфікаційний рівень і навчається за екстернатною формою навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів.

Асистент-стажист - особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста, навчається в асистентурі-стажуванні вищих навчальних закладів мистецького профілю з метою удосконалення творчої майстерності.

Інтерн - особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста медичного або фармацевтичного спрямування, навчається з метою отримання кваліфікації лікаря або провізора певної спеціальності відповідно до переліку лікарських або провізорських посад.

Клінічний ординатор - особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста або магістра медичного спрямування та кваліфікацію лікаря певної спеціальності відповідно до переліку лікарських посад, навчається з метою поглиблення професійних знань, підвищення рівнів умінь та навичок лікаря-спеціаліста.

Здобувач - особа, яка прикріплена до аспірантури або докторантури вищого навчального закладу або наукової установи і готує дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук без навчання в аспірантурі, або особа, яка має науковий ступінь кандидата наук і готує дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук без перебування в докторантурі.

Аспірант (ад'юнкт) - особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста, навчається в аспірантурі (ад'юнктурі) вищого навчального закладу або наукової установи для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Докторант - особа, яка має науковий ступінь кандидата наук і зарахована до докторантури для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук.

#### **Стаття 54.** Права осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

1. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, мають право на:

- вибір форми навчання;
- безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту;
- трудова діяльність у позанавчальний час;
- додаткову оплачувану відпустку у зв'язку з навчанням за основним місцем роботи, скорочений робочий час та інші пільги, передбачені законодавством для осіб, які поєднують роботу з навчанням;
- користування навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою базою вищого навчального закладу;
- участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікацій;
- участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту, оздоровлення;
- надання пропозицій щодо умов і розмірів плати за навчання;
- участь у об'єднаннях громадян;
- обрання навчальних дисциплін за спеціальністю в межах, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки та робочим навчальним планом;
- участь у формуванні індивідуального навчального плану;
- моральне та (або) матеріальне заохочення за успіхи у навчанні та активну участь у науково-дослідній роботі;
- захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства;
- безкоштовне користування у вищих навчальних закладах бібліотеками, інформаційними фондами, послугами навчальних, наукових, медичних та інших підрозділів вищого навчального закладу;
- канікулярну відпустку тривалістю не менше ніж вісім календарних тижнів.

2. Студенти вищих навчальних закладів, які навчаються за денною (очною) формою навчання, мають право на пільговий проїзд у транспорті, а також на забезпечення гуртожитком у порядках, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Студенти вищих навчальних закладів мають право на отримання стипендій, призначених юридичними та фізичними особами, які направили їх на навчання, а також інших стипендій відповідно до законодавства.

#### **Стаття 55.** Обов'язки осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, зобов'язані:

- додержуватися законів, статуту та правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;
- виконувати графік навчального процесу та вимоги навчального плану.

#### **Стаття 56.** Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів

Випускники вищих навчальних закладів вільні у виборі місця роботи.

Випускник вищого навчального закладу, який навчався за державним замовленням і якому присвоєно кваліфікацію фахівця з вищою освітою певного освітньо-кваліфікаційного рівня, працевлаштовується на підставі

направлення на роботу відповідно до угоди, укладеної між замовником, керівником вищого навчального закладу та випускником.

Якщо випускник вищого навчального закладу навчався за кошти третьої особи, його працевлаштування здійснюється відповідно до укладеної між ними угоди.

**Стаття 57.** Гарантії педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників вищих навчальних закладів

1. Педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників вищих навчальних закладів відповідно: створюються належні умови праці, підвищення кваліфікації, побуту, відпочинку та медичного обслуговування; виплачуються у разі втрати роботи компенсації відповідно до Закону України "Про зайнятість населення" ( [803-12](#) );

забезпечується зарахування до науково-педагогічного стажу робіт за сумісництвом у разі виконання навчальних обов'язків не менше ніж 180 годин на рік;

надаються гарантії та встановлюються заохочення, передбачені статтями 57 і 58 Закону України "Про освіту" ( [1060-12](#) ).

2. Вищий навчальний заклад відповідно до статуту визначає форму і систему доплат, надбавок, премій та інші умови матеріального стимулювання педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників вищих навчальних закладів.

## **Розділ IX**

### **ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**Стаття 58.** Аспірантура (ад'юнктура), асистентура-стажування та докторантура

1. Основними формами підготовки наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації є аспірантура (ад'юнктура) і докторантура.

2. Аспірантура (ад'юнктура) і докторантура створюють умови для безперервної освіти, підвищення науково-педагогічної і наукової кваліфікації громадян і здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук.

3. Асистентура-стажування відкривається при вищих навчальних закладах мистецького профілю і є основною формою підготовки науково-педагогічних, творчих і виконавських кадрів зі спеціальностей мистецьких напрямів.

4. Підготовка кандидатів і докторів наук здійснюється вищими навчальними закладами третього і четвертого рівнів акредитації, науково-дослідними установами та їх відокремленими підрозділами.

5. Порядок підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів визначається Кабінетом Міністрів України.

**Стаття 59.** Наукові ступені і вчені звання

1. Науковими ступенями є:

кандидат наук;

доктор наук.

Наукові ступені присуджують спеціалізовані вчені ради на підставі прилюдного захисту дисертацій. Рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів затверджуються Вищою атестаційною комісією України.

2. Вченими званнями є:

старший науковий співробітник;

доцент;

професор.

Вчене звання старшого наукового співробітника на основі рішення Вченої (наукової, науково-технічної, технічної) ради, яка діє в системі міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади або установи, присвоює Вища атестаційна комісія України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Вчене звання доцента або професора на основі рішення Вченої (наукової, науково-технічної, технічної) ради, яка діє в системі міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади або установи, присвоює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Зразки документів про присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань затверджуються Кабінетом Міністрів України.

3. Присудження наукового ступеня або присвоєння вченого звання особі є визнанням рівня її наукової кваліфікації.

#### **Стаття 60.** Спеціалізовані вчені ради

1. Спеціалізовані вчені ради є основною ланкою в системі атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Спеціалізовані вчені ради утворюються за рішенням Вищої атестаційної комісії України у вищих навчальних закладах третього та четвертого рівнів акредитації, у інших установах, які проводять наукові, науково-технічні дослідження, а також мають високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення для підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

2. До складу спеціалізованих вчених рад для захисту дисертацій включаються вчені, які мають науковий ступінь доктора наук.

До складу спеціалізованих вчених рад для захисту кандидатських дисертацій також можуть бути включені вчені, які мають науковий ступінь кандидата наук.

3. Порядок створення і діяльності спеціалізованих вчених рад визначається Вищою атестаційною комісією України.

### **Розділ X**

#### **НАУКОВА І НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

#### **Стаття 61.** Мета і завдання наукової і науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах

1. Наукова і науково-технічна діяльність у вищих навчальних закладах є невід'ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти.

2. Наукова і науково-технічна діяльність вищих навчальних закладів забезпечується через:

органічну єдність змісту освіти і програм наукової діяльності;

спрямування фундаментальних, прикладних досліджень і розробок на створення і впровадження нових конкурентоздатних техніки, технологій та матеріалів;

створення стандартів вищої освіти, підручників та навчальних посібників з урахуванням досягнень науки і техніки;

розвиток різних форм наукової співпраці (в тому числі міжнародної) з установами і організаціями, що не входять до системи вищої освіти, для розв'язання складних наукових проблем, впровадження результатів наукових досліджень і розробок;

безпосередню участь учасників навчально-виховного процесу в науково-дослідних і дослідно-конструкторських роботах, що провадяться у вищому навчальному закладі;

планування проведення і виконання науково-педагогічними працівниками наукових досліджень у межах основного робочого часу;

залучення до навчально-виховного процесу провідних учених і науковців, працівників вищих навчальних закладів та інших наукових установ і організацій;

організацію наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій, олімпіад, конкурсів, науково-дослідних, курсових, дипломних та інших робіт учасників навчально-виховного процесу.

## **Стаття 62.** Організація і управління науковою і науково-технічною діяльністю

1. Наукова і науково-технічна діяльність у вищих навчальних закладах провадиться і фінансується відповідно до цього Закону, законів України "Про освіту" ( 1060-12 ) та "Про наукову і науково-технічну діяльність" ( 1977-12 ).

2. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки:

розробляє згідно з законодавством пропозиції щодо обсягів бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів, інших підприємств, установ і організацій, що діють у системі вищої освіти, а також обсягів капітального будівництва зазначених підприємств, установ і організацій;

здійснює управління у галузі наукової і науково-технічної діяльності, зокрема через державне замовлення, а також організує і забезпечує проведення наукової роботи як невід'ємної складової освітнього процесу у вищих навчальних закладах.

3. Наукові дослідження, що проводяться за рахунок коштів державного бюджету, фінансуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки та (або) центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, незалежно від фінансування освітньої діяльності. В першочерговому порядку фінансуються фундаментальні та пошукові дослідження, а також науково-дослідні роботи, що виконуються в рамках пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.

До виконання наукових і науково-технічних робіт у вищому навчальному закладі можуть залучатися наукові, педагогічні і науково-педагогічні працівники, інші працівники вищих навчальних закладів, особи, які навчаються у вищому навчальному закладі, а також фахівці інших організацій.

4. Наукова і науково-технічна діяльність у вищому навчальному закладі може також здійснюватися на підставі договору.

5. Вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації, що провадить наукову діяльність, проходить державну атестацію відповідно до статті 11 Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" ( 1977-12 ).

## **Розділ XI**

### **ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

#### **Стаття 63.** Правовий режим майна вищих навчальних закладів

1. За вищим навчальним закладом з метою забезпечення діяльності, передбаченої його статутом, і відповідно до закону та його організаційно-правової форми власником (власниками) закріплюються на правах оперативного управління або передаються у власність будівлі, споруди, майнові комплекси, обладнання, а також інше необхідне майно.

2. Майно, що закріплене за вищим навчальним закладом державної або комунальної форми власності, а також доходи від використання цього майна належать вищому навчальному закладу на правах оперативного управління.

Майно, що знаходиться у державній і комунальній власності і передане в оперативне управління вищим навчальним закладам державної і комунальної форм власності, не підлягає вилученню або передачі будь-яким підприємствам, установам, організаціям, крім випадків, передбачених законодавством.

Майно вищих навчальних закладів державної та комунальної форм власності, що забезпечує їх статутну діяльність, не може бути предметом застави.

Держава в особі відповідних органів державної влади встановлює пільги в оподаткуванні, сплаті платежів, митних зборів для вищих навчальних закладів.

3. Вищий навчальний заклад державної та комунальної форм власності самостійно розпоряджається доходами та іншими надходженнями, одержаними від надання дозволених законодавством платних послуг. Таке роз-

порядження включає в себе прав придбання майна та його використання на підставі договорів тощо. { Частина третя статті 63 із змінами, внесеними згідно із Законом N 107-VI ( 107-17 ) від 28.12.2007 } { Щодо дії частини третьої статті 63 додатково див. Закон N 489-V ( 489-16 ) від 19.12.2006 }

4. Повноваження власника (власників) щодо розпорядження державним майном у системі вищої освіти реалізуються відповідно до законів.

5. Вищий навчальний заклад у межах, визначених законами, та відповідно до статуту має право:

отримувати кошти і матеріальні цінності (будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби тощо) від органів державної влади, підприємств, установ, організацій (в тому числі благодійних) та фізичних осіб;

провадити фінансово-господарську діяльність в Україні та за її межами;

створювати власні або використовувати за договором інші матеріально-технічні бази для проведення навчально-виробничої практики осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, а також для власної господарської діяльності;

розвивати власну соціально-побутову базу, мережу спортивно-оздоровчих, лікувально-профілактичних та культурних закладів;

здійснювати капітальне будівництво, реконструкцію, капітальний і поточний ремонт основних фондів на умовах підяду або господарським способом;

спрямовувати кошти на будівництво або благоустрій соціально-побутових об'єктів, а також на соціальну підтримку педагогічних, науково-педагогічних та інших категорій працівників вищих навчальних закладів та осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах;

*{ Абзац восьмий частини п'ятої статті 63 виключено на підставі Закону N 107-VI ( 107-17 ) від 28.12.2007 }*

*{ Абзац дев'ятий частини п'ятої статті 63 виключено на підставі Закону N 107-VI ( 107-17 ) від 28.12.2007 }*

#### **Стаття 64. Фінансування вищих навчальних закладів**

1. Фінансування вищих навчальних закладів державної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, призначених для фінансування спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки, інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад можуть фінансувати вищі навчальні заклади державної форми власності відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів. ( Абзац перший частини першої статті 64 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2229-IV ( 2229-15 ) від 14.12.2004 )

Розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою освітою, а також підготовку наукових і науково-педагогічних працівників через аспірантуру і докторантуру визначаються у законі про державний бюджет. ( Абзац другий частини першої статті 64 в редакції Закону N 2229-IV ( 2229-15 ) від 4.12.2004 )

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки та інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у встановленні нормативів матеріально-технічного, фінансового та іншого забезпечення вищих навчальних закладів (штатна чисельність співробітників, співвідношення кількості студентів і викладачів, навчальне навантаження викладачів, розміри земельних ділянок, фінансування наукових досліджень, утримання навчальних аудиторій і лабораторій, бібліотек та фондів наукової і навчальної літератури, фінансування капітального будівництва, ремонту і утримання будівель і спортивно-оздоровчих споруд, придбання технічних засобів навчання та методичного забезпечення навчального процесу тощо), диференційованих залежно від статусу, рівня акредитації, типу вищого навчального закладу, напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців, та наукових напрямів підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Фінансування за рахунок видатків Державного бюджету України підготовки фахівців з вищою освітою за напрямом і спеціальностями відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів у вищих навчальних закладах державної форми власності здійснюється в обсягах, необхідних для забезпечення на кожні десять тисяч населення навчання не менше як ста студентів у вищих навчальних закладах першого і другого рівнів акредитації та ста вісімдесяти студентів у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації.

2. Фінансування вищих навчальних закладів, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, та вищих навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів.

3. Фінансування вищих навчальних закладів приватної форми власності здійснюється їх власниками.

4. Для фінансування вищих навчальних закладів можуть залучатися додаткові джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Залучені кошти спрямовуються на здійснення статутної діяльності вищого навчального закладу у порядку і на умовах, визначених законодавством та його статутом.

5. Вищі навчальні заклади державної форми власності, вищі навчальні заклади, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, та вищі навчальні заклади комунальної форми власності використовують кошти відповідних бюджетів, а також додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством, на оплату праці та матеріальне стимулювання своїх працівників.

6. Розмір плати за весь строк навчання або за надання додаткових освітніх послуг встановлюється вищим навчальним закладом у грошовій одиниці України - гривні, з урахуванням офіційно визначеного рівня інфляції за попередній календарний рік.

Розмір плати за весь строк навчання або за надання додаткових освітніх послуг встановлюється у договорі, що укладається між вищим навчальним закладом та особою, яка навчатиметься, або юридичною особою, що оплачуватиме навчання або надання додаткових освітніх послуг, і не може змінюватися протягом усього строку навчання. Типовий договір затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Розмір плати за весь строк навчання або за надання додаткових освітніх послуг публікується у загальнодержавних друкованих засобах масової інформації та інформаційних збірниках спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Плата за навчання або за надання додаткових освітніх послуг може вноситися за весь строк навчання або надання додаткових освітніх послуг повністю одноразово або частками - помісячно, по семестрах, щорічно.

Особи, які успішно навчаються у вищих навчальних закладах державної або комунальної форми власності за денною (очною) формою навчання за кошти державного або місцевого бюджету, забезпечуються стипендіями у розмірі не менше ніж два неоподатковуваних мінімуми доходів громадян. Порядок призначення і виплати стипендій встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Педагогічним та науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів встановлюються доплати за науковий ступінь кандидата наук або доктора наук у розмірах відповідно 15 та 20 відсотків посадового окладу, якщо наявність наукового ступеня не передбачена кваліфікаційними вимогами за посадою, яку обіймає працівник.

7. Законом встановлюються джерела, обсяги та види надходжень, які не є об'єктом оподаткування для вищих навчальних закладів всіх форм власності, а також встановлюються пільги щодо сплати податків і зборів для вищих навчальних закладів та осіб, які надають їм благодійну допомогу.

8. Показники державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою формуються за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі економіки на підставі узгодженого подання спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки (іншого центрального органу виконавчої влади, який має у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади) та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі праці та соціальної політики.

Показники державного замовлення на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів формуються за науковими напрямками спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі економіки за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки, інших центральних органів виконавчої влади, які здійснюють підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів.

**Стаття 65.** Платні послуги у галузі вищої освіти та пов'язаних з нею інших галузях діяльності

Вищий навчальний заклад відповідно до свого статуту може надавати фізичним та юридичним особам платні послуги у галузі вищої освіти та пов'язаних з нею інших галузях діяльності за умови забезпечення провадження освітньої діяльності.

Перелік видів платних послуг у галузі вищої освіти та пов'язаних з нею інших галузях діяльності, що можуть надаватися вищими навчальними закладами державної або комунальної форми власності, визначається Кабінетом Міністрів України.



Вищий навчальний заклад не може надавати платні послуги у галузі вищої освіти та пов'язаних з нею інших галузях діяльності на заміну або в рамках освітньої діяльності, що фінансується за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

## Розділ XII

### МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

**Стаття 66.** Державна політика у галузі міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти

Держава сприяє міжнародному співробітництву у галузі вищої освіти і здійснює заходи щодо розвитку та зміцнення взаємовигідного міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти в рамках двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів і угод.

Держава створює умови для міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів усіх форм власності, наукових, проектних, виробничих, клінічних, медико-профілактичних, культурно-освітніх організацій та установ, які забезпечують функціонування та розвиток системи вищої освіти, органів управління вищою освітою, шляхом бюджетного фінансування, надання пільг по сплаті податків та зборів (обов'язкових платежів), пов'язаних із закупівлею та ввезенням на митну територію України навчального, наукового та виробничого обладнання, приладдя та матеріалів, для здійснення освітньої, наукової та науково-технічної діяльності.

**Стаття 67.** Основні напрями міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти

1. Вищі навчальні заклади мають право здійснювати міжнародне співробітництво, укладати договори про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з вищими навчальними закладами іноземних держав, міжнародними організаціями, фондами тощо відповідно до законодавства.

2. Головними напрямами міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів є:

участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного обміну студентами, аспірантами, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками;

проведення спільних наукових досліджень;  
організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів;  
участь у міжнародних освітніх та наукових програмах;  
спільна видавнича діяльність;  
надання послуг, пов'язаних із здобуттям вищої та післядипломної освіти, іноземним громадянам в Україні;  
відрядження за кордон науково-педагогічних кадрів для викладацької та наукової роботи відповідно до міжнародних договорів України, а також прямих договорів вищих навчальних закладів з іноземними партнерами.

**Стаття 68.** Зовнішньоекономічна діяльність у галузі вищої освіти

1. Зовнішньоекономічна діяльність вищого навчального закладу здійснюється відповідно до законодавства шляхом укладення договорів з іноземними юридичними та фізичними особами.

2. Основними видами зовнішньоекономічної діяльності вищого навчального закладу є:

організація фахової підготовки і стажування студентів;

провадження освітньої діяльності, пов'язаної з навчанням іноземних студентів, а також підготовка наукових кадрів для іноземних держав;

проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт за замовленням іноземних юридичних та фізичних осіб;

створення спільних з іноземними партнерами підприємств, центрів, лабораторій, технопарків тощо.

3. Валютні та матеріальні надходження від зовнішньоекономічної діяльності вищого навчального закладу використовуються для забезпечення виконання статутних завдань.

## Розділ XIII

### ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

## ПРО ВИЩУ ОСВІТУ

### Стаття 69. Відповідальність за порушення законодавства про вищу освіту

1. Особи, винні у порушенні законодавства про вищу освіту, несуть відповідальність відповідно до закону.
2. Шкода, заподіяна учасниками навчально-виховного процесу вищому навчальному закладу, а також шкода, заподіяна вищим навчальним закладом учасникам навчально-виховного процесу, відшкодовуються відповідно до законодавства.
3. Невиконання вищим навчальним закладом головних завдань діяльності, вимог стандартів вищої освіти є підставою для позбавлення його ліцензій.

## Розділ XIV

### ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Положення частини четвертої статті 23 набирають чинності з дня прийняття рішення про набір студентів 2009 року. ( Абзац другий пункту 1 розділу XIV із змінами, внесеними згідно із Законами N 1004-IV ( 1004-15 ) від 19.06.2003, N 2505-IV ( 2505-15 ) від 25.03.2005 )

Положення абзаців першого і другого частини першої та абзацу першого частини другої статті 39, абзаців першого та другого частини першої статті 40 цього Закону щодо вимог до кандидатур на посади керівника вищого навчального закладу та керівника факультету поширюються на осіб, які будуть обиратися на зазначені посади з дня набрання чинності цим Законом.

Положення абзацу четвертого частини першої статті 64 набирають чинності з 1 січня 2005 року.

Закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

2. Кабінету Міністрів України:

у шестимісячний термін з дня набрання чинності цим Законом підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів у відповідність із цим Законом;

у шестимісячний термін з дня набрання чинності цим Законом забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

у тримісячний термін з дня набрання чинності цим Законом привести свої нормативно-правові акти, а також забезпечити приведення нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у відповідність із цим Законом;

у проектах законів про Державний бюджет України на 2003 рік та наступні роки передбачати поступове збільшення бюджетних асигнувань для реалізації положень абзацу четвертого частини першої статті 64 цього Закону.

3. У Законі України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" ( 1775-14 ) (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., N 36, ст. 299; 2001 р., N 11, ст. 45, N 49, ст. 259; 2002 р., N 1, ст. 1):

частину другу статті 2 після слів "ядерної енергії" доповнити словами "ліцензування у сфері освіти"; пункт 40 статті 9 виключити.

Президент України

Л.КУЧМА

м. Київ, 17 січня 2002 року  
N 2984-III